

sadách správneho konštruovania otázok a o nepriamych spôsoboch získavania informácií. Osobitnú pozornosť venuje autor predbežnej previerke dotazníka, ktorá sa uskutočňuje prostredníctvom interview. Kapitulu završuje porovnanie metódy interview a ankety.

I. P. Volkov, V. N. Panferov a E. S. Čugunov sú autormi V. kapitoly, ktorá má názov „Špeciálne sociálnopsychologické metódy“. Analyzuje sa sociometria a osobitná pozornosť sa venuje metóde skupinového hodnotenia osobnosti (tzv. GOL), ktorá našla uplatnenie najmä v oblasti psychológie práce.

Ako ďalšia metóda sociálnopsychologickej diagnostiky sa uvádza metóda bipolarizačného posudzovania (ocenočnaja bipolarizácia). Metóda sa používa za cieľom stonovenia podobnosti individua a iných ľudí, ktorí sa nachádzajú v jeho percepčnom poli.

V kapitole VI. uvádzajú V. N. Panferov a V. P. Trusov okrem všeobecnej charakteristiky experimentu, jeho úloh a etáp, aj názor na miesto experimentu v sociálnej psychológii. Napriek výhradám, ktoré sú voči experimentu v sociálnej psychológii, hovoria autori o jeho pevnom mieste v systéme sociálnopsychologických metód.

Posledná, VII. kapitola, spracovaná E. S. Kuzminom a V. A. Bogdanovom, je venovaná problematike modelovania.

Autori vymedzujú pojem modelovania, charakterizujú jeho cieľ a proces. Modelovanie chápu ako metódu, ktorá spája empirický výskum a teóriu.

Záver publikácie tvorí príloha, spracovaná N. N. Obozovom, N. A. Vasiljevom a V. V. Bojkom, zameraná na opis, využitie, klady a nedostatky niektorých aparatúrno-technických metód. V osobitých statiach sa pojednáva o aparatúrnej metóde určenej na výskum pracovnej zohratosti a zlučiteľnosti ľudí, ďalej o technike homeostatickej metódy, tzv. „analyzátoře programu“ prostriedkov masovej informácie a poloautomatizovanej ankety.

Záverom možno zhrnúť, že recenzovaná kniha, ktorá podáva prehľad a všeobecnú charakteristiku metód, používaných v sociálnej psychológii a v príbuzných disciplínach, je učebnicového charakteru. Neposkytuje detailnú analýzu problematiky a pre hlbšie zvládnutie metodologických základov sociálnopsychologického výskumu a jeho výskumných metód nepostačuje. Napriek tomu ju možno uvítať z dvoch dôvodov:

1. literatúry tohto druhu je u nás akútne nedostatok;

2. pozornosť čitateľa sa upriamuje aj na také výskumné metódy a techniky, ktoré sa v dostupnej sociálnopsychologickej literatúre opisujú po prvýkrát.

K prednostiam publikácie patrí tiež jasný, zrozumiteľný štýl a bohatá ilustrácia príkladmi využitia techník domácimi sovietskymi, jak zahraničnými výskumníkmi.

Z týchto dôvodov je možné recenzovanú knihu odporúčať každému, kto v oblasti spoločenskovedného výskumu pracuje, resp. koho táto problematika zaujíma.

E. Schnitzerová

Říčan, P.

ÚVOD DO PSYCHOMETRIE

Psychodiagnostické a didaktické testy
Bratislava 1977, 192 stran

Zásady a metódy psychometrické teórie nebyly v našem psychologickém písemnictví od roku 1936 soustavně zpracovány. Předkládané učebnice — v podobě útlých skript — je proto dílem svrchovaně potřebným a zároveň náročným. Tento obor prochází v současnosti ve světě bouřlivým vývojem, zatímco u nás je oblastí plně přístupnou přibližně jedné až dvěma desítkám psychologů. Autor, pravděpodobně vzhledem k tomuto stavu, se zaměřil na názorný výklad základních, dnes už klasických pojmů a postupů. Jeho práce tak plní úlohu dobrého úvodu, prospěšného a přístupného široké obci psychologů i odborníků příbuzných oborů.

Psychometrii vymezuje autor jako „pomocnou disciplínu diferenciální psychologie a psychodiagnostiky, která je založena na aplikaci matematicko-statistických metod“. Její tematika je vykládána v tomto sledu:

Prvé dvě kapitoly uvádějí do otázek měření v psychologii osobnosti a do diagnostiky osobnosti psychologickými zkouškami. Další tři zpracovávají základní pojmy teorie testů — standardizaci, validitu a reliabilitu. Následují tři kapitoly věnované složitějším úvahám — o modelech psychologického využití testových výsledků, o hodnocení testových položek a o početní analýze vnitřní skladby testů. — Myšlenkový vrchol vkladu pak vidím v rozpravě o vztahu psychometrického přístupu v psychodiagnostice k přístupu klinickému; tam autor poukazuje na možnost a potřebnost jejich vzájemného

doplnění. — Závěrečnou část tvoří dvě vysloveně prakticky zaměřené kapitoly: návod k postupu při vytváření psychologického testu a návod k sepsání testové příručky. Text uzavírají přílohy — tabulky hodnot normálního rozložení v převodu na standardní a percentilové skóry, komentovaný výběr doporučené literatury a rejstříky.

Podnětným rysem Říčanovy práce je osobní ladění výkladu, s nímž se vyslovuje k problémům psychologické teorie a měření. Umožňuje tím tvůrčí konfrontaci názorů i tam, kde pokládám za prospěšnější v některých otázkách — například vymezení testu, odlišení kvalitativního a kvantitativního přístupu — rozhodnout jinak. Pro psychometricky nespécializovanou odbornou veřejnost (k níž sám patřím) je tato učebnice reprezentativním a přesným návodem, jak rozumět testovým údajům a pracovat s nimi bez hrubých (ač běžných) logických omylu. Proto ji doporučuji jako základní psychometrické minimum pro studenty psychologie a psychology praktických oborů.

K. Balcar

Phillips, E. L.
COUNSELING
AND PSYCHOTHERAPY:
A BEHAVIORAL APPROACH
John Wiley and Sons, New York 1977.
XI + 289 stran

Předkládaná kniha je stručným a přehledným uvedením do teoretického myšlení a praxe terapie chování. Oproti dřívější nesnášenlivosti behaviorálních klasiků vůči jiným pojetím vyznačuje zaměření této práce novou orientací v ideologii i technologii tohoto směru. Autor neodmítá a priori problémy nevyjádřené jazykem podnětů a odezev, nýbrž pokládá za cíl svého postupu stanovit, jak dalece je lze popsat, vyložit a zvládnout pomocí pojmové a metodické výzbroje analýzy chování. Chování je v tomto smyslu proto základem poznání i terapie, že je jediným prvkem přístupným přímému pozorování. Jeho rozbořením však lze v podstatné míře zachytit i psychologické děje, klasickým či radikálním behaviorismem vykazované mimo oblast vědeckého zkoumání jako „skryté“ a tím nepřístupné — city, vzpomínky, představy, myšlenky, sny.

Zdůvodnění tohoto záměru přináší kapitola 1: „Co je chování“. Logika výkladu zde sice naráží na tradičně kruhové

vymezení míry patologie v chování vztahem k míře učení nutné k jeho změně, přitom však z něj inspirujícím způsobem vyvozuje konkrétní postupy, sloužící dosažení změny v žádoucím směru. Jejich uplatnění dokládá i v oblastech pro dosavadní behaviorální terapii méně rozpracovaných — v psychoterapii rodin i skupin uměle vytvořených, v technologii biologické zpětné vazby i v režimové léčbě.

Otevřenost a pružnost východisek autora je patrna v kapitole 2: „Behaviorální techniky“. Předložený seznam má 64 položky, včetně pojmů v této souvislosti značně nekonvenčních — jako „rozbor snů“, „pokuty“, „hypnóza“, „humor“, „paradoxní záměr“, „psaní“ a „Zen“! To vyhlíží jako ztotožnění terapie chování s metodami veškerých terapeutických směrů; autor však v rámci těchto různorodých technik pouze ukazuje, jak jsou v nich uplatňovány zákonitosti jednoduchých procesů učení.

Dalších pět kapitol uvádí terapeuta do základů klinické praxe a výuky. Kapitola 3: „Počáteční rozhovory“ podává schéma diagnostického rozhovoru v pojmech teorie chování — s důrazem na podmínky a důsledky nežádoucího chování, na stanovení chování, jež má být vhodnějším zvládnutím situace a na aktivitu pacienta v průběhu terapeutického učení. To je ilustrováno teoretickým výkladem i záznamy terapeutických rozhovorů.

Kapitola 4: „Psaní jako užitečná terapeutická technika“ nabízí písemný projev pacienta jako metodu s rozsáhlou působností. Její účinky sahají od abreaktivní „první pomoci“ v nepřítomnosti terapeuta přes překonávání zábran v terapeutickém styku až po objektivně postižitelnou složitou provokaci a zpevňování žádoucích projevů.

Respektované, avšak běžně zanedbávané potřebě supervize je věnována kapitola 5: „Terapeutická supervize v behaviorálním rámci“. Záznamy supervizního rozboru terapeutických rozhovorů a navržené zásady zacílení supervizní intervence konkretizují tezi, že supervize má terapeutovi pomáhat účinně strukturovat terapeutickou interakci.

Celkově se obsahem terapeutické práce zabývají kapitoly 6: „Klinická situace: I. Diagnostické a konceptuální úvahy“ a 7: „Klinické situace: II. Teorie a postupy v terapii“. — V prvé projevuje autor zdrženlivost vůči tradičnímu „značkovacímu postupu v diagnostice; dává před-